

משפט חוזר בהליך משמעותי של לשכת עורכי הדין

מרט דורפמן, עו"ד*

הצגת הבעיה

עיון בפרק השישי לחוק לשכת עורכי הדין, התשכ"א-¹1961, (להלן: "חוק לשכת עורכי הדין"), הודן באתיקה מקצועית ושיפוט משמעת של עורכי הדין, מעלה כי לא מוזכרת בו כלל אפשרות לקיום משפט חוזר בהליך משמעותי של לשכת עורכי הדין. אכן, הנושא של קיום משפט חוזר בהליך משמעותי מוסדר בחוק שיפוט המשמעת (משפט חוזר), התשכ"א-²1961 (להלן: "חוק שיפוט המשמעת"). עם זאת יש לציין, כי חוק שיפוט המשמעת איננו חוק ספציפי שדן בקיום משפט חוזר בהליך משמעותי של לשכת עורכי הדין, אלא הוא מסדיר את סוגיית המשפט החוזר בהליכים משמעתיים המתקיימים בפני כל הרשויות המוסמכות לשיפוט משפט משמעותי, על פי החיקוקים המפורטים בטור א' שבתוספת לחוק שיפוט המשמעת.

סעיף 2 לחוק שיפוט המשמעת קובע מהן העילות שבגינן ניתן להורות על קיומו של משפט חוזר בהליך משמעותי:

"רשות מאשרת רשאית להורות על קיום משפט חוזר בענינו של נידון אם ראתה אחת מאלה:

(1) פסק בית משפט או בית דין או קבעה רשות המשמעת כי ראייה מהראיות שהובאו באותו ענין היה יסודה בשקר או בזיוף, ויש יסוד להניח כי אילולא ראייה זאת היה בכך כדי לשנות את תוצאות משפט המשמעת לטובת הנידון;

(2) נתגלו עובדות חדשות או ראיות חדשות העשויות, לבדן או ביחד עם החומר שהיה לפני רשות המשמעת לראשונה, לשנות את תוצאות משפט המשמעת לטובת הנידון, ולא יכלו להיות בידי הנידון, או לא יכלו להיות ידועות לו, בשעת בירור משפט המשמעת;

(3) על אותו מעשה נידון בינתיים אדם אחר לפני בית משפט, בית דין או רשות המשמעת, ומהנסיבות שנתגלו במשפטו של אותו אדם אחר נראה כי מי שנידון לראשונה בשל אותו מעשה לא ביצע אותו".

סעיף 3 לחוק שיפוט המשמעת קובע למי נתונה הרשות להגיש בקשה לקיום משפט חוזר בהליך משמעותי:

“הרשות לבקש משפט חוזר נתונה לנידון, ליועץ המשפטי לממשלה ולרשות המשמעת ;
מת הנידון, תהיה הרשות נתונה גם לבן-זוגו ולכל אחד מצאצאיו, הוריו, אחיו, או
אחיותיו”.

למעשה, סעיפים 2 ו-3 לחוק שיפוט המשמעת הם סעיפים המקבילים לסעיפים 31(א) ו-31(ב) לחוק
בתי המשפט [נוסח משולב], התשמ”ד-1984³, (להלן: “**חוק בתי המשפט**”), שמסדירים את הנושא
של קיום משפט חוזר בהליך פלילי. אלא בעוד שסעיף 31 לחוק בתי המשפט תוקן מספר פעמים
ואף בשנת 1996 הוספה בו “עילת סל” המאפשרת להורות על קיום משפט חוזר אם “נתעורר חשש
של ממש כי בהרשעה נגרם לנידון עיוות דין”, סעיף 2 לחוק שיפוט המשמעת, לעומת זאת, לא
תוקן מאז חקיקתו בשנת 1961.

הבדל נוסף הקיים בין ההסדרים שנוגעים לקיומו של משפט חוזר בהליך פלילי ובהליך משמעתי
מצוי בסמכות להורות על קיומו של משפט חוזר. בעוד שבהליך פלילי, תקנה 2 לתקנות בתי משפט
(סדרי דין במשפט חוזר), התשי”ז-1957⁴ קובעת, כי הבקשה למשפט חוזר תוגש לנשיא בית
המשפט העליון, הרי שבהליך משמעתי תקנה 2 לתקנות שיפוט המשמעת (משפט חוזר) (סדרי דין),
התשל”ב-1972⁵, (להלן – תקנות שיפוט המשמעת) קובעת, כי הבקשה למשפט חוזר תוגש ל”רשות
המאשרת”. הגדרת המונח “רשות מאשרת” מצויה בסעיף 1 (סעיף ההגדרות) לחוק שיפוט
המשמעת, ולפיה “רשות מאשרת” היא הרשות הנקובה, לפי העניין, בטור ב’ שבתוספת. בעניינינו,
הרשות שנקובה בטור ב’ שבתוספת לחוק שיפוט המשמעת הוא ראש לשכת עורכי הדין. לפיכך,
את הבקשה למשפט חוזר יש להגיש לראש לשכת עורכי הדין. הדבר אף נלמד מסעיף 2 לחוק
שיפוט המשמעת, שצוטט לעיל, ושקובע כי “רשות מאשרת” היא זו שרשאית להורות על קיום
משפט חוזר בענייניו של נידון אם נתקיימו קריטריונים מסוימים המנויים בסעיף.

במקרה אחד, עורך דין שהורשע בהליכים משמעתיים של לשכת עורכי הדין החליט, ככל הנראה
בטעות, להגיש בקשה לקיום משפט חוזר לנשיא בית המשפט העליון. כבי הנשיא (בדימוס), אהרן
ברק דחה את הבקשה על הסף בקובעו:

“... האורגן המוסמך להחליט בבקשות כגון דא בנסיבות המקרה דנן הנו ראש לשכת
עורכי הדין, ובהתאם לכך על המבקש להגיש בקשתו אליו”⁶.

תקנה 4(א) לתקנות שיפוט המשמעת אף קובעת את המועד להגשת הבקשה לראש לשכת עורכי
הדין – תשעים יום מן היום שבו נודע למבקש על קיום אחת העילות האמורות בסעיף 2 לחוק
שיפוט המשמעת. אולם, תקנה 4(ב) לתקנות שיפוט המשמעת מאפשרת לראש לשכת עורכי הדין
במידה והוא סבור, כי איחור בהגשת הבקשה נגרם שלא באשמתו או ברשלנותו של המבקש,
להיזקק לבקשה אף אם הוגשה לאחר תשעים יום, כאמור לעיל.

היה וראש לשכת עורכי הדין, בהיותו "רשות מאשרת", כאמור לעיל, מחליט כי יש מקום לקבל את הבקשה למשפט חוזר, עליו להורות כי המשפט החוזר עצמו יקוים בפני "רשות משמעת". במקרה כזה, לעניות דעתי, מתעוררת בעיה משפטית שנובעת בעיקרה מאי-עדכונו של חוק שיפוט המשמעת. במה דברים אמורים?

סעיף 4 לחוק שיפוט המשמעת קובע לאמור:

"משפט חוזר יקוים בפני רשות המשמעת; במשפט חוזר יהיו לרשות המשמעת כל הסמכויות הנתונות לה במשפט משמעת, ובלבד שלא תוחמר ענישתו של הנידון; דין ההחלטה במשפט חוזר כדין החלטה במשפט משמעת."

"רשות משמעת" לפי הגדרתה בסעיף 1 לחוק שיפוט המשמעת, היא רשות המוסמכת לשפוט משפט משמעת על פי החיקוקים המפורטים בטור א' שבתוספת לחוק שיפוט המשמעת. בעניינינו, בטור א' שבתוספת, בפרט (8) נקוב סעיף 20 לפקודת עורכי הדין, 1938⁷, (להלן: " **פקודת עורכי הדין**"), בסעיף 20 לפקודת עורכי הדין מוזכרת המועצה המשפטית. מכאן עולה, לכאורה, המסקנה, כי לאחר שראש לשכת עורכי הדין מחליט לאשר בקשה לקיום משפט חוזר, יש לקיימו בפני המועצה המשפטית לפי סעיף 20 לפקודת עורכי הדין, כך לפחות לפי הוראות חוק שיפוט המשמעת. תוצאה זו היא אבסורדית, כפי שנסביר.

סעיף 111 לחוק לשכת עורכי הדין ביטל את פקודת עורכי הדין, כך שההפניה המצויה בטור א' שבתוספת לחוק שיפוט המשמעת היא הפנייה לחיקוק שבוטל. יתרה מזאת, עם חקיקת חוק לשכת עורכי הדין בשנת 1961 סמכויות השפיטה בענייני משמעת של עורכי הדין הוענקו לבתי הדין המשמעתיים של הלשכה. וכך קובע, לעניין זה, סעיף 62 לחוק לשכת עורכי הדין:

"על עבירת משמעת, אף אם נעברה בחוץ לארץ, יתן עורך דין את הדין לפני בתי הדין המשמעתיים של הלשכה".

האם ניתן בדרך פרשנית לגרוס, כי סמכויות המועצה המשפטית בענייני שיפוט משמעת הועברו לבתי הדין המשמעתיים של הלשכה? ספק רב בעיני אם ניתן לעשות זאת. אומנם סעיף 105א לחוק לשכת עורכי הדין קובע כי:

"עבירת משמעת לפי פקודת עורכי הדין, 1938, והתקנות שהותקנו לפיה, שנעברה לפני יום תחילתו של חוק זה, והמועצה המשפטית לא התחילה לדון בה לפני אותו יום, תידון לפני בתי הדין המשמעתיים של הלשכה כאילו הייתה עבירת משמעת לפי חוק זה שנעברה אחרי תחילתו".

אך, כפי שניתן להיווכח, כל מטרתו של הסעיף הנ"ל היא להעניק סמכויות שפיטה לבתי הדין המשמעתיים בעבירות משמעת לפי פקודת עורכי הדין, שנעברו לפני תחילתו של חוק לשכת עורכי הדין והמועצה המשפטית טרם התחילה לדון בהן, הא ותו לא. אין הסעיף מעביר סמכויות שפיטה כלליות מהמועצה המשפטית לבתי הדין המשמעתיים של הלשכה ואף לא נקבע שם מפורשות, כי בתי הדין המשמעתיים של הלשכה הם האורגנים שממשיכים את פעילותה של המועצה המשפטית בענייני שיפוט משמעת של עורכי הדין.

סעיף 106 לחוק לשכת עורכי הדין, אף הוא אינו יכול לרפא את הפגם הקיים בטור א' שבתוספת לחוק שיפוט המשמעת. סעיף זה מסמיך ומחייב, בין היתר, את המועצה הארצית של הלשכה לפעולות שבהן הוסמכה או חויבה המועצה המשפטית ע"י חיקוקים שונים מלבד חוק לשכת עורכי הדין ואין הסעיף הנ"ל מסמיך או מחייב לפעולה כלשהי את בתי הדין המשמעתיים של הלשכה:

“כל מקום שחיקוק חוץ מחוק זה מסמיך או מחייב את המועצה המשפטית או את הסתדרות עורכי הדין בישראל או מוסד ממוסדותיה או את לשכת הפרקליטים או לשכת עורכי הדין למינוי או לכל פעולה אחרת, תהיה מעתה מוסמכת או מחוייבת לכך המועצה הארצית של הלשכה.”

ראוי לציין, כי הן חוק שיפוט המשמעת והן חוק לשכת עורכי הדין נחקקו בשנת 1961, אלא שחוק שיפוט המשמעת התקבל בכנסת ביום 13.3.1961 ואילו חוק לשכת עורכי הדין התקבל שלושה חודשים לאחר מכן, ביום 13.6.1961. כלומר בעת חקיקתו של חוק שיפוט המשמעת, חוק לשכת עורכי הדין טרם נחקק ומכאן ברור גם מדוע בטור א' שבתוספת לחוק שיפוט המשמעת יש הפנייה לפקודת לשכת עורכי הדין, שבאותה עת טרם בוטלה. יחד עם זאת, בשנת 1963 במסגרת תיקון מס' 3 לחוק לשכת עורכי הדין⁸ תוקן גם חוק שיפוט המשמעת, באופן כזה שבטור ב' לתוספת, בפרט (8), המילים “יושב ראש המועצה המשפטית” הוחלפו במילים “ראש לשכת עורכי הדין” והדבר נעשה לצורך התאמה בין חוק לשכת עורכי הדין וחוק שיפוט המשמעת, אך משום מה בחר המחוקק שלא לתקן בהתאמה גם את פרט (8) שבטור א' לתוספת והשאיר את ההפניה לסעיף 20 לפקודת עורכי הדין, שכאמור לעיל, כבר בוטלה ע"י חוק לשכת עורכי הדין. הדבר תמוה ואין למצוא לו כל הסבר הגיוני, למעט היסח הדעת ושגגת המחוקק.

מכל מקום, אפילו נצא מנקודת הנחה, כי מכוח “עקרון ההמשכיות”, בתי הדין המשמעתיים של הלשכה הם אורגנים שבאופן טבעי קיבלו את כל סמכויות השפיטה בעניינים משמעתיים של לשכת עורכי הדין מהמועצה המשפטית שחדלה לפעול עם ביטולה של פקודת עורכי הדין, עדיין ניצבת בפנינו שאלה נוספת והיא – בפני איזו ערכאה שיפוטית יקוים משפט חוזר? הרי לפי חוק לשכת עורכי הדין קיימות שלוש ערכאות שמוסמכות לשפוט משפט משמעת: בתי הדין המשמעתיים המחוזיים של הלשכה, בית הדין המשמעתי הארצי של הלשכה (בתור ערכאת ערעור ראשונה) וכן בית המשפט העליון (בתור ערכאת ערעור שנייה). מהי אם כן אותה “רשות משמעתי” שבפניה יש לקיים משפט חוזר בהליך משמעתי?

פתרונות אפשריים לבעיה

עמדה אפשרית אחת היא, שבית הדין המשמעתי המחוזי של לשכת עורכי הדין היא הערכאה המוסמכת לערוך משפט חוזר. הטעמים האפשריים לעמדה זו הם כלהלן: הוראת סעיף 4 לחוק שיפוט המשמעת קובעת, כאמור, כי במשפט חוזר יהיו ל"רשות המשמעת" כל הסמכויות הנתונות לה במשפט משמעת, ובלבד שלא תוחמר ענישתו של הנידון, ודין ההחלטה במשפט חוזר כדין החלטה במשפט משמעת. זאת ועוד; תקנה 9 לתקנות שיפוט המשמעת קובעת כי:

"במשפט חוזר תדון רשות המשמעת כאילו הנידון הובא בפניה בראשונה וכאילו לא נידון עוד במשפט משמעת".

כלומר: "רשות משמעת", בבואה לדון במשפט חוזר, דנה בו למעשה כאילו מדובר בתחילתו של משפט חדש; והרי הערכאה הראשונה שבה מתחיל הליך משמעתי בלשכת עורכי הדין הוא בית הדין המשמעתי המחוזי.

מאידך גיסא, לא ניתן לפסול פרשנות, לפיה נתונה בידי ראש לשכת עורכי הדין הרשות להורות על קיום משפט חוזר בפני כל אחת משלוש הערכאות המוזכרות לעיל. כנגד עמדה זו ניתן לטעון, כי אין היגיון בטענה, שהמחוקק התכוון להעניק לראש לשכת עורכי הדין סמכות להורות על קיומו של משפט חוזר בהליך משמעתי בפני בית המשפט העליון; אך האם לא ניתן לומר, כי יש היגיון בהסמכתו של ראש לשכת עורכי הדין להורות על קיומו של משפט חוזר דווקא בפני בית הדין המשמעתי הארצי של הלשכה ולא בפני בית הדין המשמעתי המחוזי? פרשנות כזו עשויה להיות נתמכת באמצעות אנלוגיה להסדר עריכתו של משפט חוזר בהליך פלילי, הקבוע בסעיף 31(א) לחוק בתי המשפט, שזו לשונו:

"נשיא בית המשפט העליון או המשנה לנשיא או שופט אחר של בית המשפט העליון שקבע לכך הנשיא רשאי להורות כי בית המשפט העליון או בית משפט מחוזי שיקבע לכך יקיים משפט חוזר בעניין פלילי שנפסק בו סופית, אם ראה כי נתקיים אחד מאלה..."

54678313

לפי הסדר זה, גם אם הליך פלילי התחיל בבית משפט השלום, ולאחר שנפסק בו סופית החליט נשיא בית המשפט העליון לאפשר קיומו של משפט חוזר, יש לקיימו או בפני בית המשפט העליון או בפני בית המשפט המחוזי, על אף שהן מהוות ערכאות ערעור ביחס להליך שהתחיל בבית משפט השלום. הלכה למעשה, כמעט כל המשפטים החוזרים בעניינים פליליים נערכים בבתי משפט המחוזיים. לפיכך, אין לשלול אפשרות שבית הדין המשמעתי הארצי הוא המקום הנכון לקיים בו משפט חוזר בהליך משמעתי, אף שתפקידו העיקרי הוא להוות ערכאת ערעור על בתי הדין המשמעתיים המחוזיים של הלשכה.

לסיכום

על פי המצב המשפטי הקיים היום, ושנוצר בעקבות אי-עדכונו של חוק שיפוט המשמעת, השאלה אם בתי הדין המשמעתיים של הלשכה וכן בית המשפט העליון יכולים לקיים משפט חוזר בהליך משמעותי של לשכת עורכי הדין, מוטלת בספק, לעניות דעתי, וזאת אף אם הבקשה לקיום משפט חוזר אושרה ע"י ראש לשכת עורכי הדין.

נראה לי, כי הגיעה העת שהמחוקק יאמר את דברו בעניין ויתקן את פרט (8) בטור א' שבתוספת לחוק שיפוט המשמעת ואף רצוי הוא כי גם יבהיר בדבר חקיקה מפורש לאיזו ערכאה – בית הדין המשמעתי המחוזי, בית הדין המשמעתי הארצי או שמא בית המשפט העליון - רשאי ראש לשכת עורכי הדין להורות על קיום משפט חוזר .

* עוזר משפטי, בית המשפט המחוזי, נצרת.

1. חוק לשכת עורכי הדין, התשכ"א-1961, ס"ח 178.
2. חוק שיפוט המשמעת (משפט חוזר), התשכ"א-1961, ס"ח 56.
3. חוק בתי המשפט [נוסח משולב], התשמ"ד-1984, ס"ח 198.
4. תקנות בתי משפט (סדרי דין במשפט חוזר), התשי"ז-1957, ק"ת 1902.
5. תקנות שיפוט המשמעת (משפט חוזר) (סדרי דין), התשל"ב-1971, ק"ת 190.
6. מ"ח 2831/05 עומר גזאווי, עו"ד נ' לשכת עורכי הדין מחוז חיפה (לא פורסם, 8.5.05).
7. פקודת עורכי הדין, 1938, ע"ר תוס' 1, 86.
8. חוק לשכת עורכי הדין (תיקון מס' 3), התשכ"ג-1963, ס"ח 145, 147.